***Tank* : het nieuwste ‘wapenfeit’ van Raoul Servais**

Brecht Capiou

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/4075>

DOI : 10.4000/temoigner.4075

ISSN : 2506-6390

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 2 mai 2016

Pagination : 16-19

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Brecht Capiou, «*Tank* : het nieuwste ‘wapenfeit’ van Raoul Servais», *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 122 | 2016, Online op 30 septembre 2021, geraadpleegd op 06 janvier 2022. URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/4075> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/temoigner.4075>

TANK: HET NIEUWSTE 'WAPENFEIT' VAN RAOUL SERVAIS

FILM 15 september 1916. Een ogenschijnlijk rustige dag in de Duitse loopgraven. Een soldaat schrijft een brief aan zijn liefje Susanne. In de loopgraaf zelf is er veel animo. De een speelt op zijn accordeon, twee anderen spelen met de kaarten. Een donderend geraas doorbreekt de stilte. Een log, gepantserd voertuig zet koers richting de Duitse linies...

© Brecht Capiau

Raoul Servais, de maker van deze animatiekortfilm, hoeven we u wellicht niet meer voor te stellen. De Oostendse animatiegrootmeester werkt al sinds de jaren zestig aan een rijk en veelbekroond oeuvre in deze filmtak. Na veertien jaar stilte is hij terug met *Tank*, een beklijvende impressie van de eerste Britse tankaanval op de Duitse loopgraven. Beklijvend is in deze context het juiste woord: elke minuut stijgt de spanning, zowel voor de bemanning van de tank als voor diegenen die de aanval moeten ondergaan. Als de tank na zware beschietingen in de loopgraaf valt, is het oorverdovend stil.

In zijn laatste kortfilm haalt Servais opnieuw zijn stokpaardjes boven: repressie en geweld op het individu of de groep. Dit keer vermijdt de regisseur echter de sterk surrealistische en politieke ondertoon die zo kenmerkend was voor zijn vroegere films. Hij lijkt met *Tank* lijnrecht op zijn doel af te gaan. Aangezien Servais als geen ander weet hoe hij een indringende boodschap moet overbrengen in een abstract denkkader, waagt hij zich met deze nieuwe aanpak op glad ijs. In *Chromophobia* (1966) hekelde hij immers op een allegorische manier autoritaire regimes die letterlijk en figuurlijk 'kleurenblind' zijn voor de diversiteit in

onze samenleving. De zwarte soldaatjes schieten in de kortfilm alle kleuren kapot in de veroverde stad. Ze vormen bovendien met behulp van een transformatiemachine de bevolking om tot uniforme werkrachten die louter repetitieve taken uitvoeren.

Dit wil uiteraard niet zeggen dat *Tank* volledig gespeend is van symboliek. De speelkaarten en de persoonlijke foto's van de soldaten die op het einde wegwaaien in de wind illustreren duidelijk de onbeduidendheid van mensenlevens tijdens conflicten. Oorlog is een gruwelijk spel waarin enkel de machthebbers de troeven in handen hebben.

– *Sturmtruppe geht unter Gas vor*, Otto Dix, 1924.

De kortfilm kiest voor een duidelijk humanistisch discours. Dit uit zich in een opmerkelijk historisch detail dat de cineast op een handige manier manipuleert. In de Eerste Wereldoorlog droeg de tankbemanning namelijk speciale gasmaskers met maliën om zich te beschermen tegen afketsende kogels, maar ook tegen koolstofmonoxidevergiftiging afkomstig van de slecht geventileerde motoren. Raoul Servais kiest er echter voor om de Britse tankbemanning te individualiseren en de vijand een menselijk gelaat te geven, waardoor de pacifistische boodschap sterk uit de verf komt. Hiermee formuleert hij een kritiek op de beeldtaal van Otto Dix, die in een van zijn zwart-witte oorlogsprenten soldaten afbeeldt met gasmaskers en hen hierdoor ontdoet van hun menselijkheid. Opnieuw creëert Servais een afstand met zijn vroegere werk: in *Chromophobia* was de vijand nog een uniform zwartgrijs leger dat als een blok door het beeld marcheerde. De humanistische boodschap die voortvloeit uit de commentaar op Dix en de kritische bespiegeling op het eigen werk maken van *Tank* een aparte, subversieve en emotionele film. Een nieuwe parel aan de reeds fel bezette kroon van de 89-jarige regisseur.

© Lumière

FLERS, 15 september 1916 – Een zelfbewegend schip voor land. Zo bestempelt de Britse legerstaf het nieuwe wapen dat vandaag voor het eerst is ingezet in het Franse Flers, bij Bapaume. De machine op rupsbanden is in het grootste geheim door kolonel Swinton ontwikkeld en geconstrueerd op basis van een landbouwtractor. In kratten, om spionnen te misleiden gemerkt met het woord 'tank' (Engels voor: reservoir), zijn 49 stuks verscheept naar Frankrijk. De tank is een gemotoriseerd voertuig, uitgerust met een kanon en machinegeweren, waarin een aantal soldaten veilig de vijandelijke linies

kunnen benaderen, omdat ze achter wanden van gepantserd staal verscholen zitten. Omdat het uitgerust is met rupsbanden laat het voertuig zich niet tegen houden door muurtjes, grachten noch prikkeldraad. Het weegt 28 ton, haalt een snelheid van zes kilometer per uur en heeft een actieradius van dertig kilometer. Bij de eerste confrontatie hebben de Britse tanks vandaag geen grote indruk gemaakt. Pech stelde 31 van de 49 machines buiten dienst. Het Britse opperbevel verwacht niettemin veel van dit geheime wapen en zou zo'n duizend stuks besteld hebben. (Demullier & Heirman 1998, 92)

© Lumière

Interview

Veertien jaar na *Atraksion* keert u terug met *Tank*. Kunnen we hier spreken van een comeback, of is het een eenmalig project?

Het is een eenmalig project zoals al mijn films. Ondertussen ben ik wel al bezig met een ander idee dat de werktitel 'Duiven, mythes en legenden uit de grote oorlog' heeft gekregen. Het was oorspronkelijk bedoeld als langspeelfilm, maar nu mikken we op een vierdelige internationale televisiereeks. Op dit moment zoeken we nog een producent of televisiezender die wil investeren. Ik weet niet of dat zal lukken, maar het is een project dat ik nog graag zou realiseren.

In september 2016 is het exact honderd jaar geleden dat de eerste tanks werden ingezet aan het westelijk front. Hebt u aan deze speciale verjaardag gedacht toen u *Tank* voorbereidde?

Nee, dat is puur toeval. Ik kreeg een mooi aanbod van Erwin Provoost, de producent van Santeboetiek. Santeboetiek is het productiehuis van de Antwerpse uitgeverij WPG, dat zijn oog had laten vallen op de bundel *Het lijf in slijk geplant – gedichten uit de Eerste Wereldoorlog*. Toen mij werd gevraagd of ik zin had om een van die gedichten te verfilmen, viel mijn keuze al snel op 'Le Tank' van de Franse pacifistische dichter Pierre-Jean Jouve, omdat die cinematografisch het meest te bieden had.

Waar haalde u de inspiratie voor de grafische stijl van de kortfilm?

Ik werd hoofdzakelijk beïnvloed door de werken van de Duitse expressionistische kunstenaar Otto Dix. Met die beelden in gedachten heb ik de personages gecreëerd en de decors geschetst, maar het zijn mijn medewerkers die er de modernste digitale technieken op hebben losgelaten om er een animatie van te maken. Normaal gezien werk je aan een kortfilm van zes minuten ongeveer drie maanden, maar wij hebben er een volledig jaar aan besteed.

***Tank* is duidelijk minder symbolisch georiënteerd dan uw vorige kortfilms. Zo eindigt *Atraksion* met een bol aan een ketting die verandert in onze planeet. *Tank* lijkt eerder humanistisch van inslag en minder politiek dan *Atraksion* (2001) en *Chromophobia* (1966)?**

Dat zegt u (*lacht*). Er zijn heel wat symbolische momenten. De brief met de druppel bloed die op het einde wegvliegt, de foto's van de Duitse en Britse soldaten die meegevoerd worden door de wind... er blijft niets meer over. En ondertussen gaat de oorlog gewoon verder!

Het lijkt er op dat een aantal voorspellingen die u in de jaren zestig heeft gedaan ondertussen zijn uitgekomen. In *Chromophobia* (1966) zijn de zwarte soldaatjes gebiologeerd door beeldschermen. Vandaag leven we in een wereld van beeldschermen: computer, televisie en tablets. Hoe kijkt u daarop terug?

Blijkbaar heb ik dat op de een of andere manier aangevoeld. Ik moet echter bekennen dat ik eigenlijk nooit naar mijn oudere films kijk. Waarom weet ik eigenlijk niet. Misschien komt het omdat ik weet dat ze niet perfect zijn. Als er een retrospectieve is van mijn films, dan ga ik uit de zaal.

Zoals veel regisseurs, vermoed ik.

Het schijnt (*lacht*). ■

Brecht Capiiau

Met dank aan Raoul Servais voor het interview, Luk Menten voor het leggen van de contacten, en Emmanuelle De Schrevel voor het aanleveren van het beeldmateriaal.

→ Bibliografie

- ◆ Geert Buelens (red.), *Het lijf in slijk geplant – gedichten uit de Eerste Wereldoorlog*, Amsterdam: Ambo/Athos, 2008.
- ◆ Luc Demullier & André Heirman, *Het Nieuws van de XXste Eeuw: Vlaamse ooggetuigenverslagen over gebeurtenissen in binnen- en buitenland*, Gent: Scoop, 1998.
- ◆ Raoul Servais, *Alle kortfilms* [dvd], Twin Pics, 2010.